

به نام خداوند جان و خرد

رسانا پرس نقش در معماری

طراح: دکتر رضا شایان

سرشناسه	شاطریان، رضا، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	زیبایی نقش در هنر و معماری
مشخصات نشر	تهران: فدک ایستاتیس، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۲۱۲ ص.: مصور (بخشی رنگی)، جدول: ۲۲ × ۲۹ س.م.
شابک	۱۶۰۰۰ ریال: ۹-۲۰۰-۱۶۰-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیبای مختصر
یادداشت	این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شماره کتابشناسی ملی	۳۶۸۳۰۷۴

زیبایی نقش در هنر و معماری

مؤلف	رضا شاطریان
مدیر تولید	مجید رضا زروئی
نوبت چاپ	اول - ۱۳۹۳
تیراژ	۵۰۰
چاپ و صحافی	یزدا
قیمت با کاغذ تحریر	۱۶۰۰۰ ریال
شابک	۹-۲۰۰-۱۶۰-۶۰۰-۹۷۸

فروشگاه:	تهران - خیابان انقلاب - بین خیابان فروردین و منیری جاوید - رویروی دبیرخانه دانشگاه تهران - کتابفروشی فلاح
تلفن:	۶۶۴۱۰۳۵۴
دفتر انتشارات:	تهران - خیابان انقلاب - خیابان اردیبهشت - بین لبافی نژاد و جمهوری - ساختمان ۱۰
تلفن:	۶۶۴۶۵۸۳۱ - ۶۶۴۸۱۰۹۶ - ۶۶۴۸۲۲۲۱

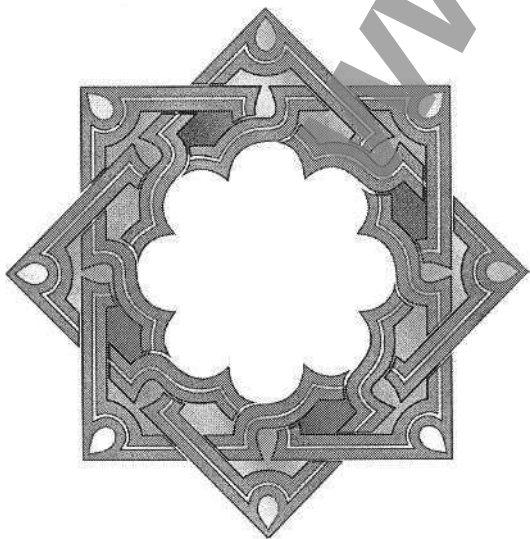
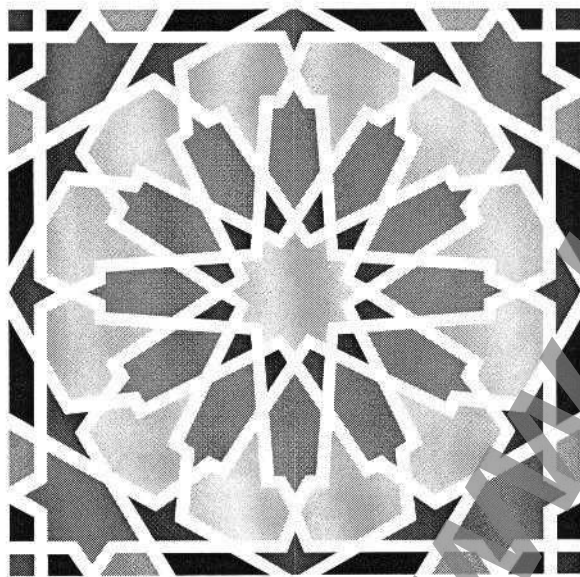
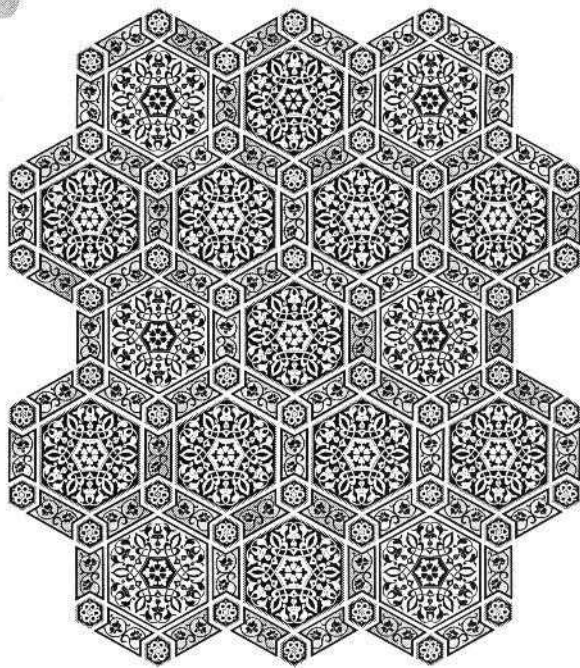
ایمیل و وبسایت: www.fadakbook.ir - fadakbook@yahoo.com

کلیه حقوق و حق چاپ متن و عنوان کتاب که به ثبت رسیده است؛ مطابق با قانون حقوق مولفان و مصنفان مصوب ۱۳۴۸ محفوظ و متعلق به انتشارات فدک ایستاتیس می باشد. هرگونه برداشت، تکثیر، کپی برداری به هر شکل (چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی) بدون اجازه کتبی از انتشارات فدک ایستاتیس ممنوع بوده و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

معاونت حقوقی
انتشارات فدک ایستاتیس

فهرست مطالب

۷۱	بهرخ	۶	مقدمه
۷۳	بهنوش	۸	تاریخچه
۷۵	اتوشه	۱۰	اهمیت هنر ایران و ویژگی‌های متمایز کننده
۷۷	ارکیده	۱۰	گسترده‌گی جغرافیای ایران
۷۹	بهار	۱۰	پیشگیری‌های قومی و نژادی ایرانیان
۸۱	بهناز	۱۰	تاریخ سیاسی
۸۳	پادینا	۱۰	در میان آسیا و اروپا
۸۵	افروز	۱۱	ماهیت هنر ایرانی
۸۷	افسون	۱۲	هنر چیست؟
۸۹	الیم	۱۳	هنر کیست
۹۱	پارمیس	۱۵	هنر عامه
۹۳	پرتسا	۱۶	هنر اورگانیسم و هنر هندسی
۹۵	چکاوک	۱۷	جاذبه و جمع شدن
۹۷	چکامه	۱۹	آترین
۹۹	چشمه	۲۰	پلانی از یک واحد مسکونی
۱۰۱	پریوش	۲۳	آترپسا
۱۰۳	پوری	۲۵	آرتینا
۱۰۵	تهمینه	۲۷	آرتادخت
۱۰۷	ژامک	۲۹	آرنیکا
۱۰۹	کیان	۳۱	آرشیدا
۱۱۱	ژانیا	۳۳	آرشین
۱۱۳	میوند	۳۵	آرنوش
۱۱۵	پری	۳۷	آروشا
۱۱۷	پرستش	۳۹	اجرای نقوش هندسی در سنگ‌فرش فضای پارک‌ها
۱۱۹	پریزاد	۴۱	آزیتا
۱۲۱	پرنیا	۴۳	آرمینا
۱۲۳	چکاوه	۴۵	آمیتیس
۱۲۷	خاتون	۴۷	آلیسا
۱۲۹	دایانا	۴۹	آناهیتا
۱۳۱	دارینا	۵۱	آنیتا
۱۳۳	تاتیانا	۵۳	آناهید
۱۳۵	تکنا	۵۷	آویسا
۱۳۹	دلارام	۵۹	آویتا
۱۴۱	دلناز	۶۱	استفاده در سقف به عنوان سقف نمایی (کاذب)
۱۴۲	شهناز	۶۳	آریانا
۱۴۲	شهزاد	۶۵	آرزو
۱۴۳	فانید	۶۷	آرون
۱۴۴	فرشته	۶۹	بنیتا
۱۴۴	فردخت		
۱۴۵	ماه‌آفرین		
۱۴۶	ماندانا		

۱۴۷		سیما
۱۵۱		روسانا
۱۵۱		رومیس
۱۵۳		رونیا
۱۵۵		رُخشید
۱۵۷		سپینود
۱۵۹		سومیتا
۱۶۱		سروین
۱۶۳		شیده
۱۶۵		شہلا
۱۶۷		شہرناز
۱۶۹		فرانک
۱۷۱		فرگل
۱۷۳		فوژان
۱۷۵		فریناز
۱۷۷		فریماء
۱۷۹		شہانگ
۱۸۱		ہما
۱۸۳		ویشکا
۱۸۵		نایریکا
۱۸۵		زیبایی شناسی آثار هنری
۱۸۷		نارملا
۱۸۹		مہکامہ
۱۸۹		مثالث (سہ گوشہ)
۱۹۱		موژان
۱۹۱		علم ہندسہ
۱۹۳		مہراذین
۱۹۳		مربع
۱۹۵		ملورین
۱۹۷		مانا
۱۹۹		گیسو
۱۹۹		ہندسہ ی اقلیدسی، آیا حقیقت محض است؟
۲۰۱		کیناز
۲۰۳		کرشمہ
۲۰۳		دایرہ
۲۰۵		شیفتہ
۲۰۷		شادلین
۲۰۹		شوکا

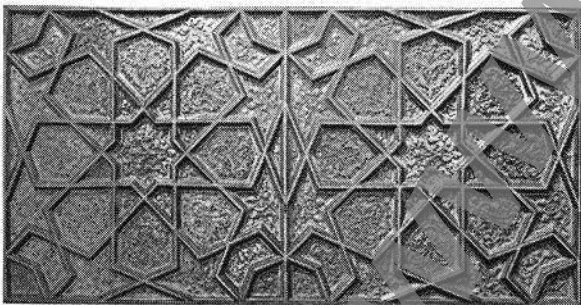
و این نظم و انتظام نوعی نظم و انتظامی متجلی و پر از رمز و راز است که همه نسبت و مراتب ظاهری خود را به هم می‌ریزد و به تعبیری «طرحی نو در می‌اندازد».

درباره نحوه‌ی شکل‌ریزی اسلیمی سخنان بسیاری گفته شده است. گروهی گفته‌اند، به‌طور نمونه نقش «دهن اژدری» که نام یک نوع اسلیمی می‌باشد از نقش اژدها گرفته شده است و گروهی خرطوم فیل را الهام‌دهنده‌ی اسلیمی‌ها دانسته و عده‌ای هم برگ کنگر را پیدایش اسلیمی می‌دانند و طرح‌های اولیه آن را در دوره‌ی ساسانیان جستجو می‌کنند. ولی باز گفتن این نکته لازم است که «اسلیمی» یک نقش مجرد است، یعنی نقشی که از عالم واقع، انتزاع پیدا کرده است.

ظاهر و تصویر یک چیز مادی نیست. بلکه نشانه‌ای است برای این که توجه را به یک مطلبی که ماوراء این نشانه است، جلب کند.

همه‌ی نقوش همواره در پی تصویر نظام و قانون برپایی عالم بوده‌اند، گاهی در شکل منظم و هماهنگ ظاهر شده و از شکل‌های هندسی و ریاضی یاری گرفته‌اند.

همان گونه که در معماری، فضاهایی هم‌چون هشتی و سرسرا، برف‌ریز، ... و حتی دولا، تاقچه و غیره نامی داشته‌اند و یا حتی عناصر تزیینی دیوارها و گچ‌بری‌ها و کاشی‌کاری‌ها نیز به‌همین گونه؛ مانند شمشه، پابزی و سرمه‌دان و همانند آن‌ها، که هر طرح و فضایی به‌نوبه خودشان، رسم و طرح ویژه و نام خاصی داشته‌اند، در اسلیمی که هنر ترسیمی پیچیده است و به همه‌ی هنرها، از تذهیب گرفته تا معماری زیبایی می‌داده است مسلماً واژگان خاصی داشته و ما متأسفانه آن واژگان خاص را نمی‌دانیم ولی با این حال در زمینه‌ی تحقیق و پژوهش در اسلیمی کارهایی نسبتاً جدی و عمیق وجود دارند.

در نگاهی دیگر اسلیمی‌ها از ایده ساقه‌های برگ‌دار شکل پذیرفتند و مانند شاخه‌های طبیعی تحرك یافتند و به‌سوی رشد و کمال، سیر صعودی یافتند ولی نهایتاً به‌سوی انحناها و موج‌های غیرواقعی از شکل مارپیچ بازگشتند.

در ادامه‌ی این روند بود که باعث شد که نوعی نگرش به ساختار کلی این گونه طراحی شکل گیرد.

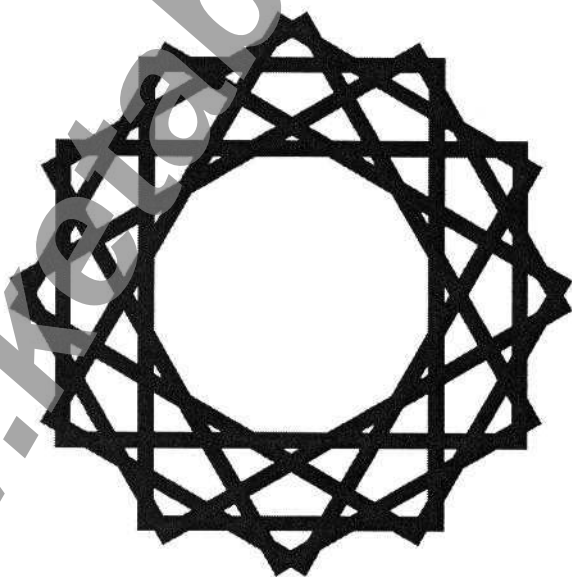
در این شیوه‌ی، برگ‌ها، پنجه‌پنجه شدند و از یکدیگر جدا گشتند و به‌طریقی خاص، شکافته شدند و گلبرگ‌ها، به‌طرزی ویژه و اغراق‌آمیز، شکفته گشتند، آن گونه که در طبیعت هرگز

در معماری دوره‌ی که اسلام در حاکمیت سیاسی و دینی در ایران بود، هم‌چون معماری سایر کشورهای اسلامی، نقش جایگاه ویژه‌ای دارد. نقوش سطوح بنا را در می‌نوردند. در و دیوار و سقف و پنجره را زینت می‌بخشند.

هنگامی که از هنر دوره‌ی اسلامی سخن می‌رود به دو دسته نقوش گیاهی و نقوش هندسی اشاره می‌شود.

نقش هندسی مجموعه‌ای از شکل‌های منظم هندسی است. از ترکیب حیرت‌انگیز این شکل‌ها «بافت هندسی» کامل و منظمی پدید می‌آید.

نقش هندسی، که اهل فن آن را «گره» می‌نامند، بافت گوناگونی از شکل‌های منظم هندسی است؛ بافت پیچیده‌ای که همگی ترکیبی منظم و همگن دارند و می‌توانند از هر سو گسترش یابند بدون آن که ترکیب هماهنگشان دستخوش تغییر شود.

هنری که در دوره‌ی اسلامی مطرح شد به اصطلاح امروز یک هنر آبستره است یعنی هنری است که در حقیقت در همه‌جای دنیا یک رنگ دارد و یک نقش و بدین سبب به‌راحتی قابل تمیز و شناخت از هنرهای دیگر است، هنر دوره‌ی اسلامی یک هنر «مجرد» و یک هنر انتزاعی است.

هم‌پیمانی در این مکتب هنری به‌صورت مدل قطعی و مشخص مورد توجه نبوده بلکه طبیعت یک نشانه است که نقاش و هنرمند نیز آن را هم به‌صرف نشانه بودن به‌کار برده است و خلاصه هنر که در دوره‌ی حاکمیت اسلامی به‌وجود آمد به این علت هنری آبستره‌گونه شده که توجه را از کثرت به وحدت که همان معنای (توحید باشد) می‌برد. باید گفت آنچه که در نقوش این دوره مطرح است نقش ظاهری و مادی و بیرونی طبیعت نیست بلکه قوانین و اصول و نظم و انتظامات باطنی و درونی آن‌ها مدنظر می‌باشد.

پروژه‌های معماری می‌تواند به صورت سقف کاذب و سنگفرش پارک‌ها و میدین، ورودی‌های مجتمع‌های بزرگ مسکونی و فضاهای داخلی خانه، بیمارستان‌ها، فضاهای آموزشی و تحصیلی و دیوارهای که جنبه‌ی نمایی دارند، به کار رود.

از این رو به کارگیری آن‌ها می‌تواند به فضا نظم، حرکت، دقت و حس اطمینان دهد و چنین حسی را در بیننده خود به وجود آورد که پدیدآورندگان این مکان‌ها از دقت و هوش و آگاهی مناسبی نسبت به ساخت بناها برخوردار بودند.

با توجه به گستره‌ی وسیع معماری این طرح‌ها به گونه‌ای تنظیم گردیده، که بتواند هر اندازه و مقیاسی را بپذیرد و توانایی گسترش از هر سو را داشته باشد.

منطق طراحی بدین گونه صورت پذیرفته که نهایت انعطاف‌پذیری با انواع فضاها و آسانی اجرا را در بر داشته باشد. از علاقمندان خواهشمندم اگر طرح و یا پیشنهادی دارند از طریق پست الکترونیکی اینجانب در میان گذارند.

بی‌شک طراحی انتهای مشخصی ندارد بلکه دنیای بدون مرزهای تعیین شده است.

تمام تلاش اینجانب در مسیر استوار بوده که شما هنرمند و طراح عزیز بتوانید به شیوه‌های نوینی دسترسی داشته باشید و خود بکوشید تا این شیوه‌ها را با یکدیگر ترکیب کرده و به ترکیب‌بندی جدیدی دست یابید.

پس، از حس‌های زیبایی که در وجود شما در حال جوشش است نهایت استفاده را ببرید و به ندای که از درونتان برمی‌خیزد گوش فرا دهید.

ندای درون بهترین راهنما برای رسیدن به شیوه‌ی مناسب در به وجود آوردن طراحی خلاقانه و پویا می‌باشد.

تخیل و رویا را با واقعیت درهم آمیزید و زیبایی هنر را در فضاهای زیستی ما جاری سازید.

به امید موفقیت تمامی شما علاقمندان، مهندسين و دانش‌پژوهان و طراحان داخلی.

با تشکر

رضا شاطریان - تهران.

Reza Shateriyan

Birth: 1348 – 1969

Iran - Tehran

E mail: shateriyan@yahoo.com

مانند آن رخ نمی‌دهد، و با این که چنین تحول‌ها و شگردهایی در اواخر دوران کلاسیک در غرب هم دیده می‌شود، ولی اهمیت غایی و نهایی آن، به عنوان یک برنامه و ساخت ویژه، در هنر دوری اسلامی به ظهور پیوست.

نکته شگفت‌انگیزی که در این مورد می‌توان گفت، این است که اکثر رشته‌های هنری در هنر دوری اسلامی به همین برگ‌های شاخه‌ای و جنگلی شکل و نقوش هندسی ختم می‌شود. و آن چنان این کار جدیدست، که تمام نیروهای عمیقاً خلاقه یک دوری هزارساله را به خود مشغول می‌کند و برای امروز دنیا، درک این نکته و تجسم آن، نه تنها مشکل، بلکه باور نکردنی است که هنرمندان بزرگی، با نیروهای الهام و اکتشاف خلاقه خود، در همهی زندگیشان به محدودیتی این چنین، در قوای خلاقه خود اصرار ورزند و تنها به یک شکل پایه «موتیف» تزیینی بسنده کنند حال هر چند که این اشکال متنوع و گوناگون بوده باشند، ولی این امر کتمان‌ناپذیر است که این هنرمندان به خاطر هدف والای دینی خود، علی‌رغم این محدودیت‌ها، خلاقیتی فراوان و شگفت‌انگیز از خود بروز داده‌اند و می‌توان گفت که محدودیت در این مورد سبب، اوج شکوفایی و غایت هنرمندی این امر شده، که این مسئله خود قابل دقت و تأمل می‌باشد. هنرمند از مفهوم «رویش گیاهان» و «تکثیر و زایش جهان طبیعی»، تم‌هایی بی‌کرانه و متنوع را می‌آفریند.

این گونه است که در همه نقش‌های هندسی می‌توان از طریق تکرارهای ریتمیک ولی گوناگون و بسیار نزدیک به منطق موسیقی روحیه‌ای واحد را تجسم بخشود که هنر هندسه را از بی‌قیدی می‌رهاند و بدان، نظم و آیین مشخص و مرتبی را پیشکش می‌دارد بدین بیان، شاید هیچانی لایتناهی، از اعماق دل نگارگر می‌جوشید و آنگاه پالوده و استادانه، به قلم می‌آمد، انسان که در موسیقی مشرق زمین نیز چنین مشی‌ای را پیروی می‌کند با ساخت موسیقایی هندسی نیز، که بیشتر به نواختن نقش‌ها شبیه است تا به نقاشی، مطابقت دارد.

گاه آدمی فکر می‌کند که این نقوش، تخلیه‌های حسی زلالی است که در قالبی منظم، درهم تنیده گردیده‌اند.

نقش‌های هندسی، عموماً منشأ طبیعی خود را فاش نمی‌سازند و از وابستگی با رویدگان خاک فناپذیر، طفره می‌روند. این شکل‌ها، نظم واحدی را نیز در پُرکردن صفحه قبول نمی‌کنند. گاه به گونه‌ای کاملاً فشرده و متراکم، به همهی نقاط صفحه کشانده می‌شوند، و گاه با تراکمی اندک، تنهاوتنها، انحناهای ایجازگرای خود را، در بخشی نامتراکم و باز می‌گسترانند.

در این کتاب سعی من بر آن بوده که بتوانم طرح‌های به وجود آورم که ترکیبی از نقوش هندسی پیشین و شیوه‌های نوین امروزی باشد که دوستداران هنر و معماری بتوانند از آن‌ها در پروژه‌های اجرایی خود بهره گیرند. این طرح‌ها در